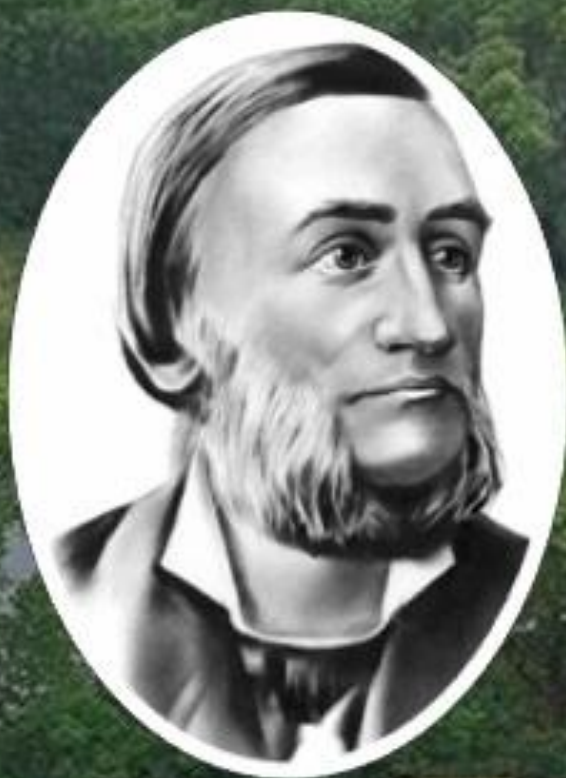

Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей
та релігій Хмельницької облдержадміністрації
Обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка

***“Він мав
натхнення на
Поділлі...”***

***Бібліографічна розвідка
до 195-річчя від дня
народження Л.І.Глібова***

Хмельницький 2022

*“Здається, байка просто бреше,
А справді ясну правду чеше.
Нікого в світі не мине.
Читайте, згадуйте мене”*

Леонід Глібов

Леонід Іванович Глібов народився 5 березня 1827 р. в селі Веселий Поділ Хорольського повіту на Полтавщині, в родині управителя маєтків магнатів Родзянків. Навчався спочатку вдома: вчителькою була його мати Орина Гаврилівна, культурна та освічена жінка. Вона його і навчила читати, а пан Родзянко, місцевий священник, писати, арифметики, латинської і грецької мов і, звичайно ж, Закону Божого. Змалечку Леонід дуже любив всякі рослини, охоче доглядав за квітами, за що його прозвали “квітчастим королем”. До нього навіть “прилипло” жартівливе привітання: “Здоров був, Льолику, квітчастий королику!”. Жили Глібови неподалік від панського двору, і Леонід дуже часто біг туди гуляти. Не раз він жахався, коли бачив, як катували селян. Обуренню хлопця не було меж. Щирою дитячою душею співчував він потерпілим, часто навіть ходив просити пана за них. На все життя зненавидів він жорстокість і насильство.

У 1840 р. вступив до Полтавської гімназії. Відірваний від родини, він сумував за батьками, рідною домівкою. Туга виливалася в поезії. Так народився перший твір – вірш “Сон”.

У 1847 р. в Полтаві вийшла перша збірка поетичних творів під назвою “Стихотворения Леонида Глебова”. Замість очікуваних лаврів, перша книжка принесла авторові лише неприємності – інспектор гімназії зробив Глібову “внушение” та пригрозив карцером. Однак Глібов і далі продовжував писати. Радість гімназиста-шестикласника була короткою: розлючений інспектор гімназії не зміг пробачити хлопцеві, що той посмів друкуватися без його дозволу. Невдовзі Леонід захворів і повернувся до батьків. Гімназія залишилася незакінченою.

Влітку 1848 р. Леонід Глібов перебував у рідній Хорольщині. Саме в цей час до рук йому потрапили дві книжки – “Кобзар” Т.Шевченка та “Приказки” Є.Гребінки. Вражений прочитаним, він почав писати українською мовою. Цього ж літа в

його зошиті з'являються байки “Вовк і Кіт”, “Лебідь, Щука і Рак”, “Зозуля й Півень”, які були надруковані аж у 1853 р.

Після невдалої спроби вступити на медичний факультет Київського університету, Л.Глібов у 1849 р. вступає до Ніжинського ліцею князя Безбородька, вихованцями якого свого часу були М. Гоголь та Є. Гребінка. Тут були добрі традиції та мудрі високоосвічені вчителі. Однак нещасливий випадок змусив поета перервати навчання: його батько, переїжджаючи через Дніпро, провалився під лід, застудився й раптово помер. Невдовзі померла й мати. Закінчив ліцей Леонід Глібов уже одруженим чоловіком і знаним байкарем у 1855 р. Під час навчання він написав близько тридцяти українських байок, започаткувавши новий напрям у своїй творчості і надрукував на сторінках неофіційного відділу “Черниговских губернских ведомостей”.

Перші кроки педагогічної діяльності Глібов зробив на подільській землі. Після закінчення у 1855 р. ліцею, Глібова було призначено вчителем історії, географії та латини в Черноострівському дворянському двокласному училищі. Педагогічна робота захоплювала Глібова так само, як і літературна діяльність. Та

царський уряд давав учителю мізерну плату. Один із документів стверджує, що вчитель Глібов змушений був залізти в борги, на покриття яких почав займатися репетиторством. Щоб він міг сплатити решту боргів, йому в жовтні 1858 р. видано безповоротну доплату 150 карбованців сріблом. Він був вхожий в родину Пшездецьких і граф дозволяв йому користуватися своєю бібліотекою. Розквіт творчості відомого українського байкаря та поета припадає саме на той час, коли він перебував у Чорному острові. Тут він написав 72 своїх байок, чотири вірші, один із яких – відомий вірш “Журба”. Цей художній твір ніби про чудові краєвиди Поділля, бо й досі стоїть недалеко від Чорного Острова гора, яку називають в народі Вовча. І схилені верби немов шелестять про нерозряджену журбу поета, життя якого минуло в боротьбі за

кращу долю народу. Пізніше композитор Микола Лисенко поклав його на музику, і тепер це ще й відома пісня “Стоїть гора високая, попід горою гай”.

Леонід Глібов, мабуть і надалі залишився б працювати у Черноострівському дворянському училищі, якби не неприємна історія, яка сталася між ним і тодішнім власником містечка Пшездецьким. Під час великого церковного свята Спаса пан Пшездецький вигнав всіх своїх кріпаків працювати в поле. Ті поскаржилися в повітовий суд. Якби пана Пшездецького пожурили чи дали йому якийсь штраф... Але ніякого покарання пан не отримав. У той час Леонід Глібов написав свою байку “Щука”. Прочитавши її, пан Пшездецький побачив у творі себе і наказав директору повітового дворянського училища, аби той звільнив Леоніда. Таким чином Леонід Глібов прожив та пропрацював у Чорному Острові усього три роки, і був змушений повернутися до Чернігова. На Поділлі Глібов написав байки “Билина”, “Вівчар”, “Ляці”, “Щука”, вірші “Думка”, “Пісня”, “Журба”, які ввійшли до шкільної програми.

У 1858 р. поет переїздить до Чернігова, де дістає посаду вчителя географії в місцевій чоловічій гімназії, а згодом призначається наглядцем благородного пансіону при ній. Л.Глібов був учителем Петра Косача – батька Лесі Українки. Учні завжди з повагою відгукувалися про свого вчителя, знали напам’ять його байки.

Свої байки та вірші Глібов друкував у журналі “Основа”, який з 1861 р. виходив у Петербурзі. В середині 1861 р. поет почав видавати тижневик “Черниговский листок” (російською й українською мовами), що мав виразний літературний ухил і виходив за своїм значенням за межі місцевого органу, особливо після припинення 1862 р. видання “Основи”. Значну частину статей для “Черниговского листка” писав сам Глібов, публікуючи їх під кількома псевдонімами. Глібов сам був його і редактором, і автором, і коректором. Спеціальним указом Валуєва у 1863 р. було заборонено “Черниговский листок”. Письменник залишився безробітним, за ним було встановлено суворий нагляд поліції, який тривав понад п’ятнадцять літ. І саме цього року вийшла його збірка “Байки Леоніда Глібова”. Наказом попечителя Київського округу 500 примірників видання було спалено на книжковому складі як “вредное издание, которое не должно иметь места в народном училище”.

У цей же час Глібов пережив смерть улюбленої доньки Ліди. Сам захворів так, що ніхто й не сподівався на одужання, а коли одужав, майже втратив зір. Безробітний і хворий, він поїхав у Ніжин до батьків дружини, де мешкав два роки. Незабаром Глібова спіткало ще одне горе – померла його дружина. І після всіх цих бід поет надовго замовк.

У 1867 р. Леонід Глібов отримав посаду завідувача Чернігівської земської друкарні, яку обіймав до кінця свого життя. Протягом 60-70-х рр. він писав мало, загалом прозово-поетичні фейлетони російською мовою під псевдонімом “Непостоянный Сотрудник” та гумористичні вірші за підписом “Капітан Ботвиван”, став душею літературно-мистецького життя Чернігова. Його щотижневі “четверги” охоче відвідували приятелі та шанувальники, літератори й актори. Він виявляв великий інтерес до театрального мистецтва, брав активну участь у роботі аматорського театру.

Літературна діяльність Леоніда Глібова активізувалась наприкінці 80-х років: налагодились зв'язки з дитячим журналом “Дзвінок”, де він публікував свої вірші, загадки, байки й жарти. У 1891 р. у Чернігові відбулося урочисте вшанування Глібова з нагоди 50-річчя його літературної діяльності. Листи, телеграми, вітання, ювілейні свята на честь митця свідчили про високе визнання його поетичного таланту. Це вшанування надихнуло поета: він написав нові байки. Справжнє творче палання повернулося до Глібова наприкінці життя. Він починає друкуватися в галицьких журналах “Дзвінок” і “Зоря”. За останні чотири роки письменник створює українською мовою більше, ніж за весь попередній час. Популярність його зростає. Протягом 1890-1893 рр. байкар написав понад 50 віршованих загадок, жартівливих пісеньок та акровіршів для дітей. Ці дотепні, щирі, досконалі за формою твори друкувалися під псевдонімом “Дідусь Кенир”. Твори Л. Глібова для дітей відрізняються дотепністю, щирістю, досконалістю художньої форми.

У 1893 р. стан здоров'я Глібова значно погіршився. Із спогадів друзів відомо, що з початку цього року він уже не виходив з дому, друкарнею керував через сина Олександра, твори ж продовжував писати під лінійку з лупою. За п'ять днів до смерті поет продиктував близькому приятелеві останню байку “Огонь і Гай”, якій судилося стати своєрідним заповітом байкаря. В пошані й славі, але

майже зовсім сліпим доживає Л.Глібов останні свої дні. Хвороба серця й астма підірвали здоров'я Леоніда Івановича. Залишив Глібов великий доробок: байки, пісенно-ліричні твори, вірші-загадки з відгадками, акровірші, які дуже подобаються дітям.

Леонід Глібов помер 10 листопада 1893 р. Похований у Чернігові поблизу Троїцького монастиря.

Завдяки Л. Глібову, одному з найкращих представників різночинної демократичної інтелігенції, українська байка досягла найвищого розвитку. З його ім'ям пов'язане остаточне утвердження в українському письменстві жанру реалістичної байки.

Вихований на кращих зразках української літератури, Глібов виступив не тільки талановитим продовжувачем байкарських традицій своїх попередників. Він був художником-новатором, який відкрив справді нову сторінку історії розвитку цього жанру в українській літературі. Не випадково І. Франко назвав Л. Глібова "найкращим українським байкописом", а його байки вважав "головним титулом заслуги сього талановитого поета".

Творчий доробок поета

1847 рік – "Стихотворения Леонида Глебова", збірка поезій російською мовою.

1853 рік – перші українські байки Глібова, надруковані в "Черниговских губернских ведомостях".

1863 рік – у Києві вийшла перша збірка "Байки Леонида Глібова", але майже весь наклад знищили відповідно до Валуєвського циркуляра.

1872 рік – доповнене видання збірки байок.

1882 рік – третє видання збірки байок.

Леонід Глібов написав 107 байок, понад 40 пісенно-ліричних творів українською мовою, п'єсу "До мирового". Писав під псевдонімами "Капитан Бонвиван", "П.Сонин", "Ив. Кенер", "Простодушный". У 1890-1893 рр. під псевдонімом "Дідусь Кенир" написав понад 50 віршованих загадок, жартівливих пісень та акровіршів для дітей.

Погруддя Л.Глібова в Чорному Острові

Вірші Л.Глібова, написані в Чорному Острові

БИЛИНА

Сказав раз Кущ Билині:

–Билинонько! Чого така ти стала,
Мов рибонька в'яла:
Пожовкла, не цвітеш,
Живеш, як не живеш.

Твоя головонька от-от поляже?

–Ох Кущику! – Билина каже. –
Я на чужині...

Хто щиро поважа родину,
Свій рідний край,
Тому не всюди рай:
Чужина в'ялить, як Билину.

ВІВЧАР

Був на селі вівчар Тарас;
Він панових овечок пас.
Став мій Тарас чогось журитись:
Сидить, голівоньку схилив,
А панові боїться похвалитись,
Щоб пан не бив.
– Чого ти, брате, світом нудиш? –
Питаються його.
– Ох, братці! Лишенька мого
Абияк не відбудеш... –
От став хвалитись він, що є в болоті Вовк
І, на лихо йому, хапає овечок...
– Що ж, брате, будемо робити, –
Ще й не таке нам діє Вовк!..
А пан за віщо буде бити?..
Гуртом вони до пана всі пішли,
Усе по правді розказали.
Звелів їм пан, щоб Вовка стерегли
І, коли можна, щоб піймали.
Пильнують Вовчика, нема коли й заснуть,
А Вовка щось нема й не чуть...
Чого ж се так, що у Тараса часом
Буває добрий борщ із м'ясом
Та з начинкою пиріжки?..
Дурні дядьки!
Ні один з вас не розчовпає!
Який там в біса звір!
На Вовка тільки поговір,
В овечок Тарас хапає!..

ЛЯЦІ

В гаю у пана був ставок;
Вода – як скло; на дні – пісок;
Кругом цвіли волошки та васильки;

Червоная калина там росла,
Під гаєм пасіка була, –
Ну рай, та й тільки!
В ставу було чималенько Лящів;
Ніхто їх не ловив –
Ні волоком, ні в'ятірями, –
Життя Лящам,
Мов тим панам:
Гуляють, ляпають хвостами...
Приїхав раз з сусідом пан у гай
І Щук звелів у став понапускати.
– На біса Щук пускаєш, пане-брате? –
Озвавсь сусід, – ось потривай!
Ти гірше тільки тим нашкодиш –
Усіх Лящів позводиш:
Їх Щуки заїдять...
– Даремна річ! – хазяїн став казати
(Та й усміхнувся після того)...
Жалкую, чом давніш не звів...
А ти ж, сусіде, чув од кого,
Що я охочий до Лящів?

ЩУКА

На Щуку хтось бомагу в суд подав,
Що буцімби вона такеє виробляла,
Що у ставку ніхто життя не мав:
Того заїла в смерть, другого обідрала.
Піймали Щуку молодці
Та в капліці
Гуртом до суду притаскали,
Хоча чуби й мокренькі стали.
На той раз судьями були
Якісь два Осли,
Одна нікчемна Шкапа
Та два стареньких Цапа, –
Усе народ, як бачите, такий

Добрячий та плохий.
За стряпчого, як завсіди годиться,
Була приставлена Лисиця...
А чутка у гаю була така,
Що ніби Щука та частенько,
Як тільки зробиться темненько,
Лисиці й шле – то щупачка,
То сотеньку карасиків живеньких
Або линів гарненьких...
Чи справді так було, чи, може, хто збрехав
(Хто ворогів не мав!), –
А все-таки катюзі,
Як кажуть, буде по заслужі.
Зійшлися судді, стали розбирать:
Коли і як воно, і що їй присудити?
Як не мудруй, а правди ніде діти.
Кінців не можна поховать...
Не довго думали – рішили –
І Щуку на вербі повісити звеліли.
– Дозвольте і мені, панове, річ держать, –
Тут обізвалася Лисиця, –
Розбійницю таку не так судить годиться:
Щоб більше жаху їй завдать
І щоб усяк боявся так робити, –
У річці вражу Щуку утопити!
– Розумна річ! – всі зачали гукать.
Послухали Лисичку
І Щуку кинули – у річку.

ДУМКА

Як за лісом, за пралісом
Ясне сонце сходить.
Як за морем за далеким
Десь воно заходить, –
Я згадую інший ранок,
Інший вечір бачу,

Та й думаю: було колись –
Тепер не побачу.
Я згадую тоді про степ,
Широкий, пахучий,
Та й думаю: і я тоді
Неначе був луччий.
Там був простір, всюди воля,
Жилось, як хотілось;
Молодому, безпечному
І лихо не снилось.
Вийдеш собі – любо глянуть.
Кругом все співає...
Куди ідеш, чого ідеш? –
Ніхто не питає.
Небо ясне, степ – як море,
Трава зеленіє,
Льон синіє, гречка пахне,
Пшениця жовтіє.
По пшениці теплий вітер
Хвилями гуляє,
Молодую пшениченьку
Неначе гойдає.
Над берегом чайка скиглить,
Діток доглядає;
На толоці вівчар в брилі
На сопілку грає.
Там синіє Дніпр широкий
З жовтими пісками,
З високими берегами,
З темними лісами...
Шумить, біжить стародавній
І буде шуміти,
А мені вже, самотньому,
Та й не молодіти...
Года ж мої, орли мої,
Скажіть, де ви ділись:
Чи ви в лісі, чи ви в морі

З лиха притаїлись?
Озвітеся, вернітеся,
Я вас пришаную,
Як дівчину коханую,
Я вас поцілую!
Нема чутки, нема вістки,
І не озовуться, –
Тільки в степу речі мої
За вітром несуться...
Видно, вже вас, годи мої,
Та й не дождити;
Двічі, мабуть, козакові
Не парубкувати...
Нехай же вам, годи мої,
Легесенько йкнеться
Та з іншими, та з кращими
Хороше живеться!

ЖУРБА

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.

Під гаєм в'ється річенька:
Як скло вона блищить;
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Край берега, у затишку,
Прив'язані човни;
А три верби схилилися,
Мов журяться вони, –

Що пройде любе літечко,
Повіють холода,

Осиплеться їх листячко –
І понесе вода.

Журюся я над річкою –
Біжить вона, шумить,
А в мене хиле серденько
І мліє, і болить.

Ой, річечко, голубонько!
Як хвилечки твої –
Пробігли дні щасливі
І радості мої!

До тебе, моя річенько,
Ще вернеться весна;
А молодість... не вернеться –
Не вернеться вона!..

Стоїть гора високая;
Зелений гай шумить;
Співають пташки голосно
І річечка блищить...

Як хороше, як весело
На білім світі жить!..
Чого у мене серденько
І мліє, і болить?

Болить воно та журиться –
Що вернеться весна,
А молодість... не вернеться
Не вернеться вона!..

ПІСНЯ

Летить голуб понад полем,
Спочинку не має,

І долини, і діброви,
І луги минає.

Ні в садочку вишневому,
Ні в лісі густому
Не живеться, не сидиться
Йому, молодому.

Сидить козак край дороги,
Коня попасає,
До голуба до сизого
Тихо промовляє:

– Ой куди ти, сизокрилий,
Куди поспішаєш,
Що й долини і діброви,
І луги минаєш?

Хіба й тобі, мій голубе,
Не жалко нікого?
Хіба ніхто не кохає
Й тебе молодого?..

Ой спустися, сизокрилий,
Оддиш із мною –
Полетимо в інше поле
Разом із тобою.

За горами, за ярами,
На іншому полі
Пошукаємо з тобою
Щасливої долі.

Ми знайдемо, мій голубе,
Зелені діброви,
І долини квітчастії,
І чорнії брови.

Ми зайдемо в темнім лузі
Червону калину,
І сизую голубоньку,
І гарну дівчину.

Сизокрила голубонька
Тебе приголубить,
А гарная дівчинонька
Козака полюбить.

Матеріали про життя і творчість Л.І.Глібова

- ◆ **Байкар і педагог** : до 180-річчя від дня народження Л.І.Глібова // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2007. – I кв. – С. 81-85.
- ◆ Боднарчук Л. **Гумористичні твори. “Щука” Л.Глібова** : 6 кл. / Л.Боднарчук // Українська мова і література. – 2013. – № 5. – С. 7-9.
- ◆ Боярова Л.М. **Життя і творчість Леоніда Глібова. Байка “Зозуля й півень”** / Л.М.Боярова // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 2. – С. 27-30.
- ◆ Герасимов Ю. **Як читати байки Леоніда Глібова** / Ю.Герасимов // Українська мова та література. – 2005. – № 38-39. – С. 25-29.
- ◆ Голобчук Т.О. **Фольклорна основа творів Л.Глібова. Особливості художньої мови митця** : 5 кл. / Т.О.Голобчук // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2014. – № 9. – С. 9-12.
- ◆ Куріпта В.І. **Леонід Глібов – народний байкар** / В.І.Куріпта // Розкажіть онуку. – 2013. – № 1-2. – С. 25-27.
- ◆ Марченко Т.І. **Леонід Глібов. Байки** : уроки з теми : 6 кл. / Т.І.Марченко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. – № 6. – С. 18-21.
- ◆ Мовчун А. **І генії були дітьми** : Леонід Іванович Глібов / А.Мовчун // Початкова освіта. – 2004. – № 1.
- ◆ Новик О. **Традиції курйозної поезії в акровіршах Леоніда Глібова** / О.Новик // Українська мова та література. – 2008. – № 22-24. – С. 50-51.
- ◆ Ратушна Н.М. **Байка як жанр літератури. Творчість Леоніда Глібова** : бінарний урок / Н.М.Ратушна // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – № 1. – С. 23-29.

- ◆ Терещенко І. **Геніальний байкар** : до 180-річчя від дня народження Л.Глібова / І.Терещенко // Палітра педагога. – 2007. – № 1. – С. 3-5.
- ◆ **Чарівна скарбниця Дідуса Кенира** : урок розвитку мовлення (Л.Глібов) // Розкажіть онуку. – 2008. – № 2. – С. 22-23.
- ◆ Чернов А. **“Кохайте щиро правдоньку...”** : до 190-річчя Л.Глібова / А.Чернов // Літературна Україна. – 2017. – 9 берез. – С. 15.

Прочитайте про перебування Л.Глібова на Поділлі:

- ◆ Горбатюк В. **“Стоїть гора високая...”** : до 185-річчя Л.Глібова / В.Горбатюк // Літературна Україна. – 2012. – 15 берез.
- ◆ Горбатюк В. **Шляхами Леоніда Глібова** / В.Горбатюк // Подільські вісті. – 2002. – 17 жовт.
- ◆ Лісничка А. **Дідусь Кенир – гість читачів Хмельниччини** / А.Лісничка // Слово Просвіти. – 2017. – № 17.
- ◆ Лісовик В. **Чорний Острів і Леонід Глібов** / В.Лісовик // Проскурів. – 2008. – 20 берез.
- ◆ Подолянин М. **Він мав натхнення на Поділлі** : Л.Глібов і Поділля / М.Подолянин // Майбуття. – 2008. – № 7.
- ◆ Сваричевський А. **Леонід Глібов – байкар і педагог** / А.Сваричевський // Майбуття. – 2007. – № 2.
- ◆ Сваричевський А. **Леонід Глібов – байкар і педагог** / А.Сваричевський // Подільські вісті. – 2007. – 20 берез.
- ◆ Сваричевський А. **Леонід Глібов на Поділлі** / А.Сваричевський // Літерат. громада. – 1997. – № 1.
- ◆ Скальський В. **Леонід Глібов – байкар і педагог** : до 180-річчя від дня народження / В.Скальський // Подільські вісті. – 2007. – 20 берез.
- ◆ Чехівський О.О. **Байкарська творчість Л.І.Глібова і фольклор** / О.О.Чехівський // Духовні витоки Поділля: творці історії краю : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. Ч. 1. – Хмельницький, 1994. – С. 88-90.
- ◆ Шоробура І.М. **Періоди життя і творчості Леоніда Глібова** / І.М.Шоробура, О.М.Галус // Духовні витоки Поділля: письменники в історії краю : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конференції,

м. Хмельницький, 14 трав. 2020 р. / М-во освіти і науки України, Хмельн. облдержадмін., Хмельн. гуманіт.-пед. акад. та ін. – Хмельницький, 2020. – С. 65-70.

◆ Щегельська О. **Ліст тут писав рапсодії, Глібов – байки** : [сmt. Чорний Острів Хмельницького району] / О.Щегельська // Газета Поділля. – 2014. – 16 січ. – С.10.

◆ Яніцька Н. **“Читайте, згадуйте мене”** : вшанування пам’яті Л.Глібова у Чорному Острові / Н.Яніцька // Подільський кур’єр. – 2008.– 3-9 квіт. – С. 16.

Парк скульптур за байками Л.Глібова в Чорному Острові

